

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
KÁNONJOGI POSZTGRADUÁLIS INTÉZET

**A SZENT REND GYAKORLÁSÁTÓL VALÓ
ELTILTÁS *INFIRMITATE PSYCHICA* ESETÉN
(1041. k. 1, 1044. k. 2 § 2)**

Tézisfüzet

Készítette: Mihoc Valerian
Moderátor: Dr. Artner Péter

Budapest
2025

Tartalom

1.Téma és célkitűzés	3
2. Kutatási módszertan	4
3. A dolgozat kérdései.....	5
4. Az értékezése felépítése	6
5. Összegző következtetések.....	6

1. Téma és célkitűzés

A legújabb időkben heves viták lángoltak fel a papi élet körül, és a legalapvetőbb kérdéseket is érintették. Ez a mindent megkérdőjelező lázas nyugtalanság mindenkit érint. A nyugtalanságnak nem higgadt szemlélői, hanem részesei vagyunk, és korunk forrongásában érzékenyebben figyelünk arra, hogy milyennek is látják kívülállók a papot. A szépirodalomban gyakran találkozunk papi szereplőkkel, s az irodalom tükrében gyakran torzkép kerekedik ki a papokról. Az írók szemében a pap jó néhányszor a farizeusok utóda, aki a szentség látszata alatt saját önző célját szolgálja. Máskor a pap az élettől idegen embertípust jelenít meg, aki visszavonul a formaságok vagy pedig a magány fellegvárába, hogy ne kelljen megismernie és megértenie az emberek nyomorúságát. E torz képekkel szemben persze találunk az irodalomban vonzó papi személyeket is. Ha kívülről sokszor így fest a pap, akkor érthetőbbé és hangsúlyozottabbá válik a papi élet körül fellángolt mai nyugtalanság.¹

Ez a nyugtalanság érthető, hiszen a II. Vatikáni Zsinat foglalkozott a klerikusok alkalmasságával, de azt is hozzátette, hogy a paphiány nem lehet indok arra, hogy az egyház elfogadja a szent szolgálatban az alkalmatlan klerikusokat.² A pszichés kérdés több érdeklődést érdemel a klerikus alkalmasságában, hiszen amikor hiányzik, veszélyes lehet a szent szolgálat, rontva a szent rend és az egyház tükkrét.

A papi életre való alkalmasságnak, rátermettségnek egyik nélkülözhetetlen feltétele a munkabíró és kipróbált szervezet. Hogy a pap másokért vállalt feladatainak, a hivatásával járó kötelességeknek meg tudjon felelni, nemcsak lelki, de pszichés egészségre is szüksége van. Igaz, a papot elsősorban a buzgalom teszi Isten szolgájává és a hívek pásztorává, viszont az élet tanulsága szerint az emberek tökéletes lelkipásztori kiszolgálása megfelelő mentális egészség nélkül nem valósítható meg.

A megváltozott világban nagyon fontos a papok lelki-szellemi kiegyensúlyozottsága, hiszen csak így lesznek képesek a rájuk bízottak vezetésére, amit II. Szent János Pál pápa is elsődleges feladatuknak tekint.³ XI. Pius, XII. Pius, XXIII. János, VI. Pál, II. János Pál, XVI. Benedek, Ferenc pápa és a Szentszék dokumentumai utalnak arra, hogy bármilyen fájó is a paphiány, csak lelkiileg, szellemileg, értelmileg egészséges és így fejlődőképes embereket engedjenek a szentelési oltárhoz.⁴ Az *ordo* nem azt jelenti, hogy *eo ipso*, minden emberi gyöngeségtől, a tévedéstől, a bűntől védett lenne. A Szentlélek ereje a szolga nem minden cselekedeténél mutatkozik meg egyforma erővel. Míg a szentségekben ott van a biztosíték, hogy még a kiszolgáltató bűnössége sem tudja megakadályozni a kegyelem működését, addig sok más cselekedetben a szolga emberi természete nyomot hagy, amely

¹ DR. CSERHÉTI, J., – DR. FÁBIÁN, Á., *A II. Vatikáni zsinat tanítása*, Budapest 1986, 221.

² Lásd: LG, SC, PO, AG.

³ *Pastores Dabo Vobis*, 48.

⁴ Vö. Szentségi és Istentiszteleti Kongregáció, *Instructio de scrutionio ante ordinis*, 27. decembris 1930, 23 (1931) 120-129, in LE 1/1004.

nem mindig az evangélium iránti hűség jele, ezért az egyház apostoli termékenységének árthat. Azt azonban nyilván jelenti az értelmi, lelki épség, amit a teológia a *gratia supponit naturam* kifejezéssel jelöl, vagyis, hogy az az emberi épség meglegyen, amely nélkül a keresztény élet, sőt a normális emberi élet is elképzelhetetlen.

Ma sok és sokféle probléma környékezi a papi életet. Sok pap el is hagyta és hagyja hivatását. Minden bizonnyal a kedvezőbb feltételek, főleg az egyházon belül több papot megtartának a papi szolgálatban, de hát az Úr Jézus arra is tanítja minden korban öveit, hogy rendkívül embert próbáló lesz papjai élete. Ma azt hangoztatjuk, hogy a klerikusok élete, de maga a papnevelés is krízisben van. Ennek főbb oka: „az aratnivaló sok, a munkás kevés” axiómája, melyre maga az Úr hívta fel a figyelmet. Ebből adódóan a munkások hiánya nem teheti nyugtalanná az egyházvezetőit.⁵

A papszentelésben Krisztus olyan gyökeres módon veszi birtokba a pap személyét, hogy szentségi működése Krisztus működésének kifejezőjévé és eszközévé válik. A szentségi működés nem függ a pap egyéni életszentségétől. A szentségi működés nemcsak egyszer s mindenkorra adott valóság a pap lelkében, hanem állandó felhívás a növekedésre. Küldetése átjárja egész életét, Krisztushoz hasonlóan a küldetés fogja át a pap egész személyes valóságát és életét. A pap eleven képviselője, hirdető, tanító, a liturgia irányítója, a rábízottok lelki életének alakításáért felelős, ugyanakkor egész életével erről példát mutató példaképnek kell lennie. A klerikus szolgálat kiegyensúlyozott karaktert feltételez. Amennyiben súlyosan hiányzik ez a kiegyensúlyozottság - amelynek épp a szelídség az egyik legbiztosabb jele -, úgy ez a körülmény kétségbe vonja a klerikus alkalmasságát.

Nagyon sokszor foglalkoztatott engem a szent szolgálatra való alkalmasság kérdése. Hogyan is lehet meghatározni erkölcsileg, kánonjogilag és lelkileg, hogy egy klerikus alkalmas-e a szent szolgálatra? Milyen interdisziplináris együttműködés van a pszichológia és a kánonjog között? Milyen jogtechnikai fejlődés eredménye a most előttünk álló két kánon? Mi a pszichológiai-jogi alapja? Melyek azok a pszichés betegségek, amelyek akadályozzák a klerikust a szolgálat ellátásában? Ezek azok a kérdések, melyek számtalanszor, sokféle formában fogalmazódnak meg még a gyakorló katolikusok körében is, de ritkán kerülnek megválaszolásra.⁶

2. Kutatási módszertan

Ebben a dolgozatban szeretném áttekinteni ezt a komplex kérdést, a pszichológiai alkalmasságot, bemutatva a legismertebb pszichés betegségeket és ezeknek a hatását a szent rendre a Szentszék dokumentumai fényében. Ezen kívül megismerettem a nemzetközi elismert kánonjogász véleményét, és végül pedig a pszichológia tudományára reflektálok. A szent szolgálók és a pszichés

⁵ KUMINETZ, G., *Klerikusok kézikönyve II*, SZIT, Budapest 2012, 18.

⁶ KUMINETZ, G., *Klerikusok kézikönyve I*, 4.

betegségek kérdésköre egy interdiszciplináris kérdés, és az én kiválasztott módszerem egy kívánt interdiszciplináris dialógus a teológia, a keresztény filozófia, az antropológia, a kánonjog, az egyház tanítása és a humán tudományok, különösen a pszichiátria és a pszichológia között.

Úgy vélem, a téma feldolgozása során sokszor határeseteket is érintek. A felmerülő pszichológiai kérdések megközelítése során arra törekszem, amire a kódex is céloz: újabb kapcsolódási lehetőségek adására.

Jelen disszertáció arra vállalkozik, hogy a feltett kérdésekre – több szempontból is megközelítve azokat- választ adjon. Ebben a munkában egyszerre kap helyet az egyháztörténet, a pszichológia és a kánonjog tudománya.

3. A dolgozat kérdései

Disszertációm számára olyan releváns kérdésfelvetést választottam, mely több ponton megosztja a kánonjogi szerzőket, pszichológusokat, így különböző álláspontok alakultak ki. Ezek eltérő válaszokat adnak a feltett kérdésekre. Amikor e kérdések szakirodalmi megjelenését szeretnénk bemutatni, elsőként azzal a ténnyel szembesülünk, hogy az sajátos komplexitással bír, hiszen míg egyes szerzők a kérdésekre reflektálnak csak, addig mások annak megjelenését is vizsgálják. Kérdésfelvetésem aktualitását mutatja, hogy a témában széles körű kánonjogtudományi diskurzus folyik már évek óta, így markáns álláspontok alakulhattak ki. Írásaikban bizonyos kontinuitást találhatunk, de előfordul, hogy szókincsük, stílusuk és definícióhasználatuk eltérő.

Disszertációmban bemutatom e törvényhozási hiányosságot, azonban a szent szolgálattól való eltiltás szabályozására megnyugtató módon választ nem adhat egy kánonjogi doktori dolgozat, sokkal inkább olyan kérdések felvetésére vállalkozhat, melyek a későbbiekben adalékul szolgálhatnak a kérdésben való további gyakorlati tájékozódás számára.

Ezeket átgondolva jelen disszertáció megírása céljainak az alábbiakat jelöltem meg, az alábbi kérdésekre kerestem válaszokat:

1. Mit jelent a papi alkalmasság és jellem a Szentírás és az egyházi tanítóhivatal tanítása szerint?
2. Egy pszichés betegség megléte a klerikusnál szabálytalanság vagy akadály a szent szolgálathoz? A pszichés betegség alkalmatlanná teszi-e őt az egyházi hivatal betöltéséhez? Mi a hatása egy pszichológiai betegségből eredően kinyilvánított akadálynak?
3. Melyek azok a legismertebb pszichés betegségek, amelyek befolyásolják és akadályozzák a klerikus szolgálatát és az egyházi hivatal betöltését?
4. Az ordinárius milyen törvényi és pasztorális keretek között intézkedhet, amikor egy klerikus pszichés betegségben szenved?

5. Milyen jogai és kötelességei vannak egy pszichésen szenvedő klerikusnak és a rá bízott híveinek?

4. Az értékezése felépítése

A kérdések tükrében az értékezés a következő öt fejezetből épül fel:

1. A Szentírás és az egyház tanítása a szent rendről.
2. A szent rend gyakorlásának szabálytalanságai és akadályai az egyházi jogban.
3. A pszichés zavarok orvosi ismerete.
4. Az egyházi hatóság felelőssége pszichés betegségben szenvedő klerikusnál.
5. A klerikusok és a krisztushívők jogai pszichés betegségben szenvedő lelkipásztor esetén.

Jelen dolgozatomban nem foglalkozok a pszichés betegségek orvosi kezelésével, terápiákkal, ezen kérdések egy külön kutatási munkát érdemelnék.

5. Összegző következtetések

Dolgozatom témájának a kánonjogtudomány olyan területét választottam, mely önmagában számos kérdést és időszerű kihívást vet fel nemcsak a törvényt alkalmazó hatóságok számára, hanem az egyházjogot akadémiai diszciplínaként művelő kutatók előtt is. Az alábbiakban összefoglalom dolgozatom eredményeit, és válaszolok a dolgozatban feltett kérdésekre.

1. Mit jelent a papi alkalmasság és jellem a Szentírás és az egyházi tanítóhivatal tanítása szerint?

Ebből a mostani kutatásban arra jutottunk, hogy a papi alkalmasság olyan kérdés, amelynek az egyház alapításának kezdetétől a legnagyobb jelentőséget tulajdonított. Az egyház története az apostoli atyák, az egyházatyák korától, valamint az egyházi zsinatokon és az első dekretáliákon keresztül arról tanúskodik, hogy a papi alkalmasságot és rátermettséget mennyire tartották prioritásnak. Természetesen mind a Biblia, mind az egyházatyák és a zsinatok eltérő terminológiát használtak annak meghatározására, hogy mi a papi alkalmasság pontos természete. Az alkalmasság különböző szempontjai között folyamatosan jelen van a pszichológiai alkalmasság is, bár nem mindig fejeződik ki olyan szavakkal, amelyek a kánonjog, a modern pszichiátria vagy pszichológia szaknyelvében ismertté váltak.

Amikor megpróbáljuk nyomon követni a mentális egészség gondolatát az egyház történetében, számos szinonimával találkozunk, mint például a bölcsesség, a képzettség, a kiegyensúlyozottság, az érettség, a készséges beszéd. Az egyház teológiai alapelveket is kidolgozott a szent rendek szentségi méltóságával és a hívek azon jogával kapcsolatban, hogy a szentségeket és Isten Igéjét (melyek üdvösségünk útjai) egy olyan lelki vezetőtől kapják, aki valóban méltó egy ilyen magasztos

szolgálatra. Az is nyilvánvaló, hogy az egyháznak meg kellett teremtenie azokat a jogi, kánoni rendszereket, amelyek megfelelően meg tudják védeni a szentségek méltóságát és a hívek jogait.

A források alapján – kezdve az Újszövetséggel – világossá válik, hogy ahhoz, hogy meg lehessen ítélni egy személy alkalmasságát a szent rendre, elengedhetetlen az igaz hit ismerete mind a tanítás, mind a fegyelem terén, valamint a bibliai ismeretek mélysége – természetesen a jelöltnek a hívek körében való jó hírnevével együtt.

A papi szolgálatra való alkalmasság, különösen a pszichológiai alkalmasság kérdése a tizenkilencedik és huszadik században vált fontos és központi kérdéssé, amikor a pszichológia és a pszichiátria külön foglalkozott a személyes érettség és alkalmasság témájával.

Míg a hosszú egyházi hagyomány megerősíti, hogy a szentségek érvényessége nem függ a szolgálattevő méltóságától, az ugyanilyen régi hagyomány hangsúlyozza, hogy a szentségek gyümölcsöző ünneplését jelentősen befolyásolja a szolgálattevő szentsége, hozzáértése és eredményessége. Az egyház bölcsen meghatározott bizonyos minimumkövetelményeket a papság számára, amelyek biztosítják, hogy szolgálatukat valóban az egyház nevében végezzék, és valóban megfeleljen a közösség szükségleteinek. A klerikus szolgálat kiegyensúlyozott karaktert feltételez. Amennyiben súlyosan hiányzik ez a kiegyensúlyozottság, amelynek épp a szelídség az egyik legbiztosabb jele, úgy ez a körülmény kétségbe vonja a klerikus alkalmasságát.

2. Egy pszichés betegség megléte a klerikusnál szabálytalanság vagy akadály a szent szolgálathoz? A pszichés betegség alkalmatlanná teszi-e őt az egyházi hivatal betöltésére? Mi a hatása egy pszichológiai betegségből eredően kinyilvánított akadálynak?

A szabálytalanságok és akadályok klasszikusan a szent rendek szentségi jellegének és a hívek jogainak védelmében alkalmazott jogi módszerré váltak. Ezt leginkább úgy érték el, hogy megjelölték azokat a szempontokat, amelyeket elfogadhatatlannak tartanak egy szent rendi jelölnél, a klerikusnál szükséges pozitív szempontok hangsúlyozásával. A szabálytalanságokat kánonjogi értelemben a következőképpen lehet definiálni: ellentétben lenni az előírással, a regulával, amely megfelelő felhatalmazást tartalmaz a szentelés felvételére, a hivatal betöltésére és ellátására. A kánonjogi irodalom szerint a szabálytalanságok és az akadályok közötti valódi különbség az, hogy az akadály időbeli, a szabálytalanság pedig állandó. Egy másik különbség az, hogy a szabálytalanság belső, az akadály külső jellegű. Céljuk a szent rendek méltóságának védelme, és azt próbálják biztosítani, hogy csak az arra alkalmas jelölt nyerjen felvételt a szent rendbe és annak gyakorlására.

A korábbi, '17-es kódex hozta létre az első egyértelműen meghatározott rendszert, amely megfogalmazta a különféle szabálytalanságokat és akadályokat. Szigorúan elkülönítette a szabálytalanságokat és az akadályokat, továbbá különbséget tett az *ex defectu* és az *ex delictu* szabálytalanság között. A pszichés betegségek, amelyek között szerepelt az epilepszia és az elmebetegség is, az *ex defectu* szabálytalanságok közé kerültek (984. k. 3§). Az új kódex ma már nem

él ezzel a különbségtétellel a szabálytalanság típusai között, inkább a szabálytalanság szót használja gyűjtőfogalomként, amelybe beletartozik az akadályozás, mint átmeneti szabálytalanság fogalma is. Manapság azonban a pszichés betegség szabálytalansággként jelentkezik vagy akadály a szent rendek elnyerésének vagy annak a gyakorlásának.

Az új kódex azonban nemcsak a szabálytalanságok és akadályok rendszerét és osztályozását változtatta meg, hanem bizonyos szabálytalanságokat, mint például az epilepsziát vagy az elmebetegséget, le is vett a listáról a tudományok előrehaladása és az egyházjog újraértelmezése miatt. A testi betegségek nem tiltják a szentség felvételét és gyakorlását, a pszichés zavarok viszont igen.

Különböző elismert kánonjogászok magyarázata szerint az elmebetegség (*psychicae infirmitatis*) nem azt jelenti, hogy valaki sebesülés vagy magas láz miatt ideiglenesen elveszíti a józan gondolkodásra való képességét, hanem egy olyan állandó állapotot jelöl, amelyben az adott személy folyamatosan zavart gondolkodású.

Az elmúlt évek során a pszichológiai problémákból adódó szabálytalanságok, akadályok váltak az egyik legérdekesebb kérdéssé kánonjogi körökben, mert ezt a jogi eljárást tekintették lehetőségnek a szexuális zaklatás problémája megoldására. Vitatott kérdés: beszélhetünk-e szabálytalanságról például a pedofiliában szenvedő pappal kapcsolatban az 1044. k. 2. § 2. sz. alapján? Szerintük sok papnak, akik pedofiliában szenvednek, megvan az intellektuális képességük, és érvényesen tudják végezni a papi feladataikat, ezért esetükben a szabálytalanságot nem lehet megállapítani. Az Apostoli Signatura véleménye szerint a szexuális kérdésekben fellépő rendellenes viselkedés nem feltétlenül és nem mindig elmezavar vagy fogyatékoság következménye, így soha nem lehet erkölcsi felelősségről vagy súlyos bűnösségről beszélni.

Arra a következtetésre is jutottam, hogy az ordináriusnak a szabálytalanság, akadályozás megállapítása nem az egyetlen lehetősége, hiszen ezekben az esetekben a büntetőjog és a pszichológiai terápia is fontos lehet.

Hozzá kell tennünk, hogy sok kérdés és félreértés merült fel a pszichés betegségek hatásai körül. Az egyház hagyománya és a Szentszék tanítása szerint az akadály tiltja a lelkipásztori tevékenység minden aspektusát, és nemcsak a liturgikus szolgálatát, mint például az Eucharisztia ünneplését és a szentségek kiszolgáltatását.

Nincs általános érvényű vélemény azzal kapcsolatban, hogy a milyen hosszú ideig elhúzódó (tartós) betegség eredményezhet szabálytalanságot. Egyértelműnek tűnik, hogy egy rövid eszméletvesztés, agyrázkódás, kóma nem tartozik ebbe a kategóriába, csak az, amely tartós és állapotszerűnek tekinthető. Ha azonban egy rövid ideig fennálló betegség tartós károsodást okoz, akkor ez a károsodás már szabálytalansággként jelenhet meg. Bár a szabálytalanságot maga a betegség hozza létre és nem az arról kimondott ítélet, az előjárói döntés az, amely a szabálytalanság meglétét kinyilvánítja.

Az 1041-es és 1044-es kánonok kiemelik a szakértővel való konzultáció fontosságát a szabálytalanság vagy akadály megállapítása, illetve a betegségből való felépülés bejelentése előtt, hiszen a végső döntés az ordináriustól függ. Ez a konzultáció azonban nem zárja ki mások beavatkozását, mint például a szeminárium előjáróit, más papokét, az esperesét, a plébánosét, a papi közösségét, szupervizorét, coachét, stb., akik szintén sokat tudnak segíteni az ordináriusnak a döntés meghozatalában.

3. Melyek a legismertebb pszichés betegségek, amelyek befolyásolják és akadályozzák a klerikus szolgálatát és az egyházi hivatal betöltését?

Az elmúlt évtizedekben új kérdések vetődtek fel, amelyeket a kánonjogban interdiszciplináris kérdéseknek nevezhetünk, amelyek magukban foglalják a kánonjog és a pszichológia/pszichiátria közötti párbeszédet. Ez igaz a klerikus pszichológiai alkalmasságának kérdésére is, és ezeknek az interdiszciplináris vizsgálatoknak a fényében új kérdések vetődnek fel, mint például: mi a pszichés egészség jelentése? Mi a normális vagy abnormális, érett vagy éretlen? Mikor válik súlyossá egy pszichés betegség? Megállapítottuk, hogy ezekben a kérdésekben nincs egyetértés pszichológus és pszichiáterek, illetve a különböző pszichológiai vagy pszichiátriai iskolák között sem. Ugyanazon problémákra különböző definíciók léteznek, és a pszichés betegségeknek különböző alosztályai léteznek. A pszichológia tudományának önállósága XIX. századra vezethető vissza. Sok területet foglal magában, a legismertebb a pszichológia, a pszichiátria és a pszichopatológia. A pszichológia prioritása, hogy feltárja a kóros, abnormális lelki jelenségek kiváltó okait és hatásukat az emberi cselekvésre.

De hogyan válaszolhat az egyház ezekre a kérdésekre, és mit válaszol a kánonjog, figyelembe véve más tudományok következtetéseit ezekben az interdiszciplináris kérdésekben? A válaszunk a következő lenne: bármennyire nem hagyhatja figyelmen kívül az egyház ma az emberi tudományokat minden interdiszciplináris kérdésben, beleértve a papok pszichológiai alkalmasságát is, mégis van egy fontosabb szabály, amely a keresztény antropológiából származik. Ez magában foglalja azt a tanítást, hogy az egyház rendelkezik a teljes igazsággal, amely az emberre és az Istenhez, más emberekhez és önmagához való viszonyára vonatkozik. Az egyház azt tanítja, hogy az ember Isten képmására van teremtvé. Az isteni kinyilatkoztatás ezen alapvető igazságai meghatározzák az egyház keresztény antropológiáról alkotott felfogását, valamint az egyház más tudományokhoz való viszonyát. Így bármennyire is fontos az együttműködés az interdiszciplináris kérdésekben, ez nem vezethet olyan véleményhez, amely szembe menne a keresztény antropológiával. Az egyház sose ellenezte a pszichológia használatát. Sokszor kijelentette, hogy a pszichológia egyes eszközei hasznosak és megengedettek mindaddig, amíg nem sértik a személy intim és magányszférájához való jogait, valamint személyiségi jogait.

Az egyházjog nem törődik a pszichopatológia minden egyes elemével, mert vannak súlyos pszichológiai anomáliák, amelyek a kánonjogban a szent rendek felvételére és gyakorlására is kihatnak, és sok más egyszerűbb rendellenesség is létezik, amelyeket a pszichiátria és a pszichológia határoz meg, de hatásuk a kánonjogban elhanyagolható. A pszichológia minden egyes betegség szindrómáit részletesen kidolgozta, de ezek közül sok egyértelműen csak elméleti kérdés, amely soha, vagy csak nagyon ritkán valósul meg a mindennapi életünkben. A kánonjog nem tud pontos klinikai elemzést adni a pszichológiai betegségekről, de nem is feladata ez, hiszen csak fel kell használnia a pszichológus vagy a pszichiáter által adott jelentést, és azt kell alkalmaznia az adott helyzetre.

A pszichiátria és a pszichológia nagy segítség lehet a kánonjognak egy adott betegség helyének, hatásának felismerésében, de utána törekednie kell az adott betegség kánonjogi hatásának a vizsgálatára, mert a különböző betegségek eltérő súlyosságúak, aminek nagyon eltérő hatásai vannak a kánonjogi törvényben.

Mentális (pszichés, lelki) zavarok életünk folyamán bármikor kialakulhatnak. Súlyosan akadályozhatja a szent szolgálatot, ha szorongás miatt, pánikzavarban, fóbiák miatt, testdiszmorfiás zavarban, anorexiában vagy bulimia nervosában szenved egy klerikus.

A sok pszichés betegség láttán a mai társadalomban óhatatlanul mind több esetben kell folyamodni az orvosi és a pszichikai tudományokhoz segítségért annak eldöntésében, hogy az aktív klerikus valóban alkalmas-e a papi hivatás gyakorlására akár fizikailag, akár mentálisan, akár szellemileg. Ebből adódóan figyelembe kellene venni vagy a pszichológiai tanácsadás és kísérés lehetőségét biztosítani kell, mivel általánosan ezt ma a kódex és a Szentszék előírásai nem teszik egyértelműen kötelezővé.

Nem nehéz megérteni, hogy miért ilyen fontos és miért ennyire aktuális probléma tehát a pszichés megbetegedések kérdése. Ha egy felszentelt klerikus ilyen betegségben szenved, akkor egész pásztori szolgálatát és nem csak annak egy szeletét teszi lehetetlenné. Hiszen az egyházban nagyon fontosok a szentségi szolgálatok, vagyis azok, amelyek az egyházi rend szentségéből származnak. A klerikus csak úgy tudja betölteni az egész egyház javára a küldetését, ha törekvése mellett természetes beállítottsága is van a szolgálat ellátására. A klerikus, akire a krisztushívők közösségének lelkigondozását bízta, kell, hogy valóban pásztorként álljon a hívek előtt. A lelki cél megköveteli, hogy ezt a küldetést olyanok töltsék be, akik valóban alkalmasak. Ha pedig munkálkodásuk bármilyen okból alkalmatlanná válik a feladat céljának elérésére, az illetékes előjáróknak legyen meg a lehetősége a szükséges lépések megtételére, hogy az Isten Igéje valóban sokszoros termést tudjon hozni a lelkekben.

4. Az ordinárius milyen törvényi és pasztorális keretek között intézkedhet, amikor egy klerikus pszichés betegségben szenved?

Egy pszichés betegségben szenvedő klerikus esetében az elsődleges felelősség a püspöké, aki számtalan segítséghez folyamodhat (paptársak megkérdezése, pszichológus vagy pszichiáter bevonása, coach vagy szupervízor stb.) a legjobb megoldás megtalálásának érdekében.

Mivel minden eset más, ahogy minden emberi élet más, a püspök nem feledkezhet meg a körülményekről és a klerikus háttéréről sem. Az egyházmegyes püspököknek figyelembe kell vennie a klerikus jó hírnevét és a hívek érdekeit is. A püspök kötelessége az is, hogy papjait közvetlenül és személyesen ismerje, párbeszédet folytasson velük, segítse a krízisben lévő klerikusokat.

A pszichiátria és a pszichológia szerint sokféle pszichológiai betegség létezik, de az ordinárius nem köteles minden esetben nyilatkozni a szabálytalanságról vagy akadályról, mert vannak olyan problémák, amelyek a pszichológia számára pusztán elméleti kérdések. Előfordulhat, hogy az ordinárius úgy ítéli meg, hogy az ügy nem olyan súlyos a klerikus esetében, hogy indokolja a szabálytalanság vagy akadály megállapítását, vagy ha úgy gondolja, hogy a konkrét problémára más, jobb megoldást találhat: áthelyezés, elmozdítás, nyugdíjazás, időleges eltávolítás a szent szolgálattól, betegszabadságra küldés. Előfordul, hogy az említett lehetőségek nem nyújtanak kellő esélyt a pszichés zavarból való gyógyulásra, mert hiányoznak a megfelelő körülmények az adott egyházon belül. Milyen további lehetőségek nyílnak meg? Jó és gyakran használt megoldás a klerikus áthelyezése egy másik részegyházba. Ugyanakkor a másik ordinárius nem szívesen fogadja be a pszichés problémával küzdő klerikust, mert ezáltal annak teljes ellátása és a róla való gondoskodás teljes egészében az új egyházmegyére hárul, beleértve a szükséges pszichológiai ellátást is.

De az is tény, hogy nincs egyetértés sem a kánonjogászok, sem a püspökök és a püspöki konferenciák között abban, hogy bizonyos konkrét és különösen nehéz kérdésekre mi a legjobb megoldás, például a szexuális visszaélés, az alkoholizmus, a drog kérdésében stb. Megoldás lehet a szabálytalanság megállapítása, pszichológiai terápia vagy akár a büntetőjog alkalmazása (különösen a papi szolgálatból való felfüggesztés, tiltás), de mindezekben az esetekben felmerül, hogy milyen hatással van a pszichológiai probléma az érintett klerikus felelősségére? Itt arra a következtetésre juthatunk, hogy az egyházi hatóság funkciója soha nem lehet automatikus eljárás, hanem mindig függ a probléma természetétől, súlyosságától, a papi tevékenységre gyakorolt hatásától, de talán más személyes körülményektől is, amelyeket a hatóságok soha nem hagyhatjuk figyelmen kívül, mert minden eset más, mint ahogy minden emberi élet is más.

Egy másik felvetődő kérdés: milyen pszichés zavarok vezethetnek bűncselekményhez? Itt azonban tisztában kell lenni azzal, hogy az egyház büntetőjoga néha eltér a polgári büntetőjogtól, és a pszichiátria és a pszichológia pedig adott esetben sajátos, egyedi fogalomrendszert használ egy-egy probléma megvilágítására és annak a bűncselekményre való hatásáról. A pszichológiai problémából

eredő konkrét bűncselekmények nagyon sokfélék lehetnek, például gyilkosság, testi sértés és bántalmazás, autóbaleset, szexuális bűncselekmény, pedofília, a szexuális visszaélés egyéb formái stb. Vannak olyan jellemző elemek, amelyek befolyásolhatják az ember felelősségét, mint az életkor, a drogok, az alkohol, a mentális betegségek, a szenvedély stb. De nem minden pszichológiai betegség teszi az embert alkalmassá a bűncselekmény elkövetésére, és nem minden pszichológiai probléma van ugyanolyan hatással az emberi szabadságra.

Ha bűncselekmény származik egy pszichés betegségből kifolyólag, akkor el lehet tiltani a szent szolgálatától a klerikust. Ezek – a szolgálat gyakorlásától időlegesen eltiltó intézkedések, legyenek akár valódi büntetések vagy csupán fegyelmi vagy közigazgatási intézkedések – alkalmasak lehetnek arra, hogy az egyház elkerülje azt a vádat, hogy elhallgatni vagy eltussolni akarta a tudomására jutott büntetendő cselekményt, vagy hogy késedelmesen intézkedett egy gyorsan megoldható ügyben.

Egy másik lehetőség, amelyre tud apellálni az egyházmegyei püspök, az a klerikusi állapotból való elbocsátás és a laikusi állapotba való helyezés. Nem lehetséges ipso facto elbocsátás a klerikusi állapotból, vagyis vannak előzmények, amelyek már büntetést vonnak maguk után, és egyben figyelmeztetik az elkövetőt a további lehetséges büntetésekre.

Az egyházi tanítóhivatal tanításából azt is fontos tudni, hogy bármennyire is jó atyja kell legyen az egyházmegyei püspöknek mind a seminaristák, mind a papjai számára, az egyházmegyei püspök feladatai és jogai eltérőek a seminaristák és a papok esetében. A klerikus esetében azonban az egyházmegyei püspök nem feledkezhet meg a papszentelésből és inkardinációból fakadó jogairól. Így a megoldás típusa is eltérő lesz, és úgy kell megválasztani, hogy a lehető legjobban szolgálja a felépülést és a papi munkába való visszailleszkedést.

5. Milyen jogai és kötelességei vannak egy pszichésen szenvedő klerikusnak és a rá bízott híveinek?

A püspök az egész részegyház letéteményese, és a hívek érdekeit is figyelembe kell vennie, akiknek joguk van olyan paphoz, aki képes kielégíteni a szentségek és Isten Igéje iránti szükségleteiket. Így egyrészt segítenie kell a klerikus gyógyulásának, visszailleszkedésének folyamatát, de utána nemet kell mondania, ha a pap tevékenysége a pszichés zavara miatt veszélyt jelent a közösségre.

Pszichés betegség esetén az egyházmegyei püspök legfontosabb feladata, hogy összhangba hozza a különböző helyzeteket és jogokat. A papnak joga van a jó hírnévhez (*res mixta*), amely sok ilyen esetben sérül.

A jó hírnévhez való joga kívül a klerikusnak joga van az ellátáshoz is, amelynek elegendőnek kell lennie a létfenntartásához, és semmi sem indokolja, hogy a pszichés problémákkal küzdő pap kevesebb jövedelmet kapjon, mint egy egészséges pap.

Hasonlóan joguk van a híveknek is abban az esetben, (*christifideles*) ha a lelkipásztor pszichés betegségben szenved, hiszen joguk van olyan lelkipásztorhoz, aki képes eleget tenni kötelességének. Az a lelkipásztor, aki pszichés betegsége miatt nem tud eleget tenni kötelességének, és nem tudja képviselni a hívek jogait, veszélyezteti a hívek *salus animarumát*, amely az egyház szentségeinek és lelki kincseinek elsődleges célja. A híveknek joguk van tájékoztatni a hatóságot a lelkipásztor alkalmatlanságáról és alkalmasabb személyt kérni, aki megfelelően eleget tud tenni kötelességének annak érdekében, hogy a híveket az üdvösség felé vezető úton vezesse.

A közeljövőben az egyházmegyei vezetők a hívek és a közösségek érdekében bevezethetik - ami a civil és a versenyszférában több éve működik - az úgynevezett etikai forródrótot (*EY/Ethics Hotline*- Magatartáskódex). Nyilván ez nem egy könnyű feladat, és nem lehet egyik napról a másikra implementálni a közösségek életében (mind a papra, mind a hívekre alkalmazva). Az élet ritmusa, a kihívások, az idő jelei arra vezetnek, hogy az egyháznak is alkalmazkodni kell és el kell fogadni az új lehetőségeket. Ez a jövőben nyitott kérdésként fog szerepelni az egyház életében.

A pszichológia alkalmazása ugyanakkor nagyon súlyos etikai és jogi problémákat is felvet, mivel érinti a magánszféra védelméhez való jogot, amellyel azonban konkurál az egyházi közérdek. Az utóbbi arra vonatkozik, hogy kellően felkészült és egészséges lelkű pásztorokra van szüksége az egyháznak, az előbbi pedig arra, hogy az egyénnek is joga mielőbb világosan megtudni, hogy az egyház hitelesnek ítéli-e hivatását és alkalmasnak találja-e őt arra, hogy azt gyümölcsözően gyakorolja, és az ennek előidézéséhez szolgáló vizsgálatoknak alávesse magát, s az is joga, hogy az ilyen vizsgálatokból származó adatokra titoktartási kötelezettség vonatkozzon. Ha az illetékes hatóság alkalmatlannak minősít valakit a szent szolgálatokra, úgy azt mielőbb közölnie kell az érintettel, akinek ebből adódóan más élettervet kell készítenie.

A talán legfontosabb szempontokkal szeretném befejezni. Természetesen minden tőlünk telhetőt meg kell tennünk, hogy megakadályozzuk a pszichológiai betegség megjelenését papok esetében. Alkalmazni lehetne a papi életben, mint prevenciót és segítséget azt, amit a pszichológia terminológiája kifejez: *cooping mechanizmus*, megküzdési stratégia, reziliencia, rugalmasság, növekedés, vagyis, hogy a bajból is jól jövök ki, vagy a konstruktív szenvedésnyereség értelmében túl nővök saját magamon. Ezt a normális élettel lehet elérni, amelyhez hozzáadódik az önfegyelem gondolata, az egyház és szentségei, különösen az Eucharisztia iránti szeretet, a gyakori imádkozás, valamint a kölcsönös segítségre, bizalomra támaszkodás és a szeretet a püspök, a seminaristák, a papok és a hívek között. És ha még így is megjelenik egy mentális betegség, a fenti értékek mindenképpen segíthetnek a megoldásban –a humán tudományok szerepét nem figyelmen kívül hagyva -, azzal a meggyőződéssel, hogy a gyógyulásnak az egyházon és Jézus Krisztuson keresztül kell megvalósulnia, hiszen Péter apostol szavai ma is aktuálisok: "*Mester, kihez menjünk? Nálad vannak az örök élet szavai.*" (Jn 6, 68).